

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet 2021 ja Rautalammin kunnan paikalliset linjaukset

Nimi	Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet 2021 ja Rautalammin kunnan paikalliset linjaukset
Kunta	Rautalampi
Pdf luotu	15.9.2021

SISÄLTÖ

1. Perusteiden käyttäjälle.	1
2. Kokeilun opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen kokeiluopetussuunnitelma.	3
2.1. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet.	4
2.2. Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma.	5
2.3. Kokeiluopetussuunnitelmaa koskevat paikalliset päätökset.	7
3. Esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa.	9
3.1. Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	9
3.2. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen.	10
3.3. Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa.	11
4. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri.	14
4.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.	14
4.2. Toimintakulttuuri, oppimisympäristöt ja yhteistyö paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa.	17
5. Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa.	19
5.1. Opetuksen tavoitteet ja toteuttaminen paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa.	19
6. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki.	21
6.1. Kasvun ja oppimisen tuki paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa.	21
7. Oppilashuolto.	26
7.1. Oppilashuolto paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa.	26

1. Perusteiden käyttäjälle

Joulukuussa 2020 valtioneuvosto hyväksyi lain kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta. Kokeilu alkaa elokuussa 2021 ja päättyy toukokuussa 2024. Opetushallitus on laatinut nämä kokeiluopetussuunnitelman perusteet kokeilua varten. Perusteissa määrätään kaksivuotisen esiopetuksen pedagogisesta toteuttamisesta. Tämä perustemääräys pohjautuu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2014), mutta sitä on tarvittavilta osin muokattu kokeiluun sopivaksi.

Kasvun ja oppimisen tukea (kolmiportainen tuki) sekä Oppilashuoltoa käsittelevät luvut ovat vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia, sillä niihin ei ole lainsäädännössä tehty muutoksia. Perusteita laadittaessa on myös hyödynnetty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2018), esiopetusta ja varhaiskasvatusta koskevan tutkimuksen, arvioinnin ja kehittämistyön tuloksia sekä perusteiden valmistelun aikana eri asiantuntijoilta saatua palautetta. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu toteutetaan kokeiluun valituissa kunnissa ja siihen osallistuu vain osa 5- ja 6-vuotiaista lapsista.

Huoltajat hakevat lapsilleen paikkaa kaksivuotiseen esiopetukseen kokeilukuntien antaman informaation ja ohjeiden mukaisesti. Kaksivuotinen esiopetus ja siihen liittyvä toiminta on kokeiluun osallistuville lapsille maksutonta. Vanhempien on myös mahdollista saada avustusta lasten kuljetukseen tarvittaessa. Kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvilla lapsilla tulee olla mahdollisuus osallistua esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen. Kokeiluperusteissa korostetaan lapsilähtöistä, leikkiin ja tutkivaan havainnointiin perustuvaa pedagogiikkaa sekä lasten hyvinvoinnista huolehtimista. Kaksivuotisessa esiopetuksessa kukin lapsi saa edetä oppimisessaan omaan tahtiinsa. Kaksi vuotta antaa aiempaa paremman mahdollisuuden keskittyä pitkäkestoisesti esiopetuksen tavoitteiden mukaiseen toimintaan sekä toiminnan kehittämiseen.

Perusteet on laadittu niin, että sen mukainen toiminta ja opetus muodostavat luontevan osan lasten oppimisen polkua varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Kokeilukunnat laativat oman, paikallisen kokeiluopetussuunnitelman näiden perusteiden mukaisesti. Paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa tarkennetaan kokeilun perusteiden tavoitteita. Erityisen tärkeää on ottaa huomioon aiempaa nuoremmat lapset sekä lasten eheän päivän järjestämisen.

Merkittävä muutos on myös kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon ulottuminen kokeilussa mukana oleviin 5-vuotiaisiin.

Kokeilun luonteen mukaisesti Opetushallitus kannustaa kokeilukuntia rohkeaan kehittämisotteeseen kokeilutoimipaikoissa!

Pidät kädessäsi Rautalammin kunnan kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelmaa. Tässä suunnitelmassa kerrotaan, mihin esiopetuskokeilussa pyritään ja miten se järjestetään. Esiopetus on tärkeä osa lapsen elinikäisen kasvun ja oppimisen polkua. Lasta ympäröivä välittävä ja turvallinen yhteisö, jossa hän saa toimia omana itsenään, kokeilla, yrittää ja erehtyä, antaa vahvat juuret ja kantavat siivet elämää varten.

Tässä asiakirjassa paikalliset linjaukset löytyvät omasta laatikostaan valtakunnallisen perustetekstin jälkeen.

2. Kokeilun opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen kokeiluopetussuunnitelma

2.1. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet

Nämä opetussuunnitelman perusteet on kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta annetun lain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys[1], jonka mukaan paikallinen opetussuunnitelma laaditaan ja kaksivuotinen esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua koskevan lain ohella erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus[2].

Kokeiluperusteiden tehtävänä on tukea kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toteutusta. Erityisenä tehtävänä on edistää sujuvia siirymiä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta alkuopetukseen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuus ja eheys turvaten[3]. Perusteet on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus-, arviointi- ja kehittämistyön tuloksia.

Kokeilun opetussuunnitelman perusteissa määrätään kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetuksen tavoitteista, oppimisen alueista ja niiden keskeisistä sisällöistä sekä kodin ja esiopetuksen yhteistyön sekä kasvun ja oppimisen tuen ja oppilashuollon toteuttamisesta.[4] Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi perusteasiakirja sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Näissä perusteissa jokaisen luvun päätteeksi on koottu ohjeet paikallisen kokeiluopetussuunnitelman laatimista ja kehittämistä varten. Opetussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskeluhuollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa. Kokeiluun osallistuvista opetuksen järjestäjistä käytetään kokeilulain mukaista käsitettä kokeilukunta ja esiopetuksen yksiköistä käytetään kokeilulain mukaista käsitettä kokeilutoimipaikka. Kokeilulain mukaisesta kaksivuotisesta esiopetuksesta käytetään myös lyhyempää käsitettä esiopetus.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelmakokonaisuus on nelitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta perusteasiakirjasta, paikallisista opetussuunnitelmista, vuosittaisista suunnitelmista[5] sekä lasten oppimissuunnitelmista.

[1] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 3 § 2 mom.

[2] Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 §

[3] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 2 mom.

[4] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 2 mom.

[5] Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

2.2. Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa mukana olevan kokeilukunnan tulee laatia paikallinen kokeiluopetussuunnitelma ja tehdä päätös sen käyttöön ottamisesta ennen kokeilun alkamista 1.8.2021[6]. Kokeilukunta voi tehdä yhteistyötä muiden kokeiluun osallistuvien kuntien kanssa myös paikallisen opetussuunnitelman laadinnassa.

Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa kokeilutoimipaikoissa. Kokeilukunta ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Kukin kokeilukunta hyväksyy kokeiluopetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten[7].

Lisäksi kokeilukunnan tulee laatia kokeiluopetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista[8]. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin kokeilutoimipaikassa kyseisen vuoden aikana toteutetaan. Myös lasten oppimissuunnitelmat sekä kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat[9] laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevalle, tehostettua tukea saavalle lapselle tulee laatia oppimissuunnitelma. Erityisen tuen piirissä olevalle lapselle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)[10]. Näiden suunnitelmien laadinnasta ja sisällöstä määrätään tarkemmin näiden perusteiden luvussa 5 (Kasvun ja oppimisen tuki). Tavoitteellisuuden vahvistamiseksi opettaja voi laatia esiopetusryhmän kaikille lapsille oppimissuunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Kokeiluun osallistuvista lapsista suurin osa osallistuu esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen, jossa varhaiskasvatuslain mukaisesti on laadittava lapsikohtainen suunnitelma[11]. Lasten yhtenäisen päivän ja oppimisen polun näkökulmasta yhden lapsikohtaisen suunnitelman käyttö esiopetuksessa ja sen lisäksi annettavassa varhaiskasvatuksessa olisi perusteltua. Lapsikohtainen suunnitelma tukee myös huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Kokeilukunta voi päättää kokeilla yhtenäistä oppimissuunnitelmaa kokeilutoimipaikoissa. Tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden osalta noudatetaan luvun 5 määräyksiä.

Kokeiluopetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- varhaiskasvatussuunnitelma
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma[12]
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma[13]
- tasa-arvolain mukainen tasa-arvosuunnitelma[14]

Paikallista kokeiluopetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää järjestää kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvalla henkilöstöllä mahdollisuuksia tutustua kaksivuotisen esiopetuksen perusteisiin ja niihin tehtyihin muutoksiin, keskustella ja pohtia omien yksiköiden nykyisiä pedagogisia vahvuuksia sekä kehittämisen kohteita uudistuvan esiopetuksen näkökulmasta. Nämä keskustelut ovat perusta laadukkaana paikallisen kokeiluopetussuunnitelman laatimiselle ja käyttöönnotolle. Keskustelulle työyhteisöissä sekä kokeilun yhteistyölle on hyvä varata mahdollisuuksia koko kokeilun aikana.

Kokeilukunnan tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin[15]. Kokeilukunnalla on myös velvoite osallistua kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun liittyvään ulkoiseen arviointiin ja tutkimukseen[16].

Mahdolliset muutokset näihin kokeilun opetussuunnitelman perusteisiin edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Kokeilukunta voi

tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

[6] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 3 mom.

[7] Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

[8] Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

[9] Perusopetuslaki 16 a § ja 17 a § (642/2010)

[10] Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (628/1998)

[11] Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 23 § ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018), luku 1.3 Kokeiluopetussuunnitelmaa koskevat paikalliset päätökset

[12] Lastensuojelulaki (417/2007) 12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

[13] Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

[14] Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

[15] Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

[16] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 10 §

Opetussuunnitelma:

- On velvoittava asiakirja
- Laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä annettavaa opetusta varten Opetushallituksen kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman valtakunnallisia perusteita noudattaen sivistyslautakunnassa 09.06.2021.
- Laadintaan ovat osallistuneet esiopettajat, varhaiskasvatusjohtaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä varhaiskasvatuksen asiakasraati.
- Opetussuunnitelmaa tarkentava vuosittainen suunnitelma laaditaan esiopetusyksiköissä esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmana. Yksiköt huolehtivat lukuvuosisuunnitelman keskeisten asioiden tiedottamisesta huoltajille.
- Perusopetuksen kanssa on sovittu oppilashuoltotyöstä, samansuuntaisista toimintamalleista ja yhteistyötavoista.
- Tässä suunnitelmassa otetaan huomioon kestävän kehityksen periaatteet, luontopainotteisuus, yhteisöllinen "Koko kylä kasvattaa"-ajattelu, Rautalammin kunnan pitkä historia ja rikas kulttuuriperintö. Asioita ja ilmiöitä menneestä tulevaan käsitellään erilaisina oppimiskokonaisuuksina ja projekteina.
- Lapselle laaditaan esiopetussuunnitelma ja tarvittaessa varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa esiopetuksen alussa. Lasta koskevat suunnitelmat, esiopetussuunnitelma ja mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma kirjataan Daisy -toiminnanohjausjärjestelmän varhaiskasvatussuunnitelmapihkaan. Tuen asiakirjat kirjataan perusopetuksen kanssa yhteiseen Wilma -järjestelmään.
- Tässä suunnitelmassa on huomioitu Rautalammin kunnan varhaiskasvatussuunnitelma ja Esiopetuksen opetussuunnitelma, Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, Rautalammin kulttuurikasvatussuunnitelma, Rautalammin kunnan kotouttamissuunnitelma sekä Tasaarvolain ja yhdenvertaisuuslain edellyttämät suunnitelmat. Suunnitelmia ja ohjelmia voidaan täydentää ja lisätä vuosittain.
- Kokeiluopetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta suunnitelmasta, vuosikellosta, laitetaan linkki yhteistyötahoille lukuvuoden alussa elokuussa. Tarkentava suunnitelma käsitellään yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä.

- Esiopetuksen toimintaa arvioidaan ryhmäkohtaisesti lukuvuosisuunnitelman avulla tiimi – ja suunnittelupalavereissa sekä yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä.
- Huoltajat voivat antaa palautetta päivittäisissä kohtaamisissa, osallistua toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Saatu palaute otetaan huomioon toimintaa jatkuvasti kehitettäessä.

2.3. Kokeiluopetussuunnitelmaa koskevat paikalliset päätökset

Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen suunnitelma[17] laaditaan kokeilukunnan päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata. Perusteissa määrätään, mitä osia kokeiluperusteista liitetään paikalliseen kokeiluopetussuunnitelmaan, ja missä osissa on mahdollista tai välttämätöntä määritellä kaksivuotisen esiopetuksen toteuttamista ja tavoitteita paikallisesta näkökulmasta. Myös paikallisesti tarkennettavissa osissa voi hyödyntää soveltuvien osien perustetekstiä. Paikallisesti määriteltävien osuuksien tulee olla perusteiden määräysten mukaisia.

Paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa noudatetaan näiden perusteiden rakennetta. Opetushallitus suosittelee kaikkia kokeiluun osallistuvia käyttämään ePerusteet -palvelua paikallisen kokeiluopetussuunnitelman laadinnassa ja julkaisemaan opetussuunnitelmansa kyseisessä palvelussa. Yhteisen alustan käyttö tukee kokeilun yhteistyötä ja esiopetuksen kehittämistä.

Paikallista kokeiluopetussuunnitelmaa valmisteltaessa kokeilukunta päättää,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten kokeiluopetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- miten kokeiluopetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan kokeilun aikana ja miten sitä kehitetään
- miten kokeiluopetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan kokeiluopetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- lapsikohtaisten oppimissuunnitelmien käytöstä ja laatimisen prosessista
- sisällytetäänkö tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain edellyttämät suunnitelmat osaksi kokeiluopetussuunnitelmaa[18][19]
- miten kokeiluopetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta suunnitelmasta tiedotetaan huoltajia, perusopetusta, sosiaali- ja terveystointia sekä muita sidosryhmiä

[17] Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

[18] Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

[19] Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

Rautalammilla kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä. Hyvinvointilautakunta hyväksyy kokeiluopetussuunnitelman ennen julkaisua. Tämä Rautalammin kunnan kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelma on hyväksytty xx.xx.2021 hyvinvointilautakunnan kokouksessa.

3. Esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

Rautalammilla varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisesti etenevän kasvatus- ja opetuskokonaisuuden sekä perustan elinikäiselle oppimiselle. Tavoitteena on turvata lapsen joustava siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen samoin kuin varhaiskasvatuspaikan vaihtuessa toiseen. Lapsen tietojen käsittelyssä tehdään säännöllistä yhteistyötä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lasta koskeva tarvittava tieto siirretään tulevaan ryhmään aina lapsen vaihtaessa ryhmästä, päiväkodista tai varhaiskasvatuksen eri muodosta toiseen, siirryttäessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sitä täydentävään aamuja iltapäivähoitoon sekä esiopetuksesta perusopetukseen, ja tarvittaessa myös perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoimintaan. Vanhempien luvalla käydään tiedonsiirtokeskustelu ja sen lisäksi yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien tieto siirtyy esiopetukseen. Tiedonsiirrosta vastaa lähettävä taho. Tiedonsiirron tavoitteena on varmistaa lapsen edun toteutuminen. Lapsen tuen ja turvallisen esiopetuksen järjestämistä koskevat tiedot voivat kuitenkin liikkua niitä tarvitsevien viranomaisten varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen välillä tietyin ehdoin salassapitosäädösten estämättä (varhaiskasvatuslaki 41§). Vuosikellon mukaisesti tiedot siirretään keväällä siihen ryhmään, jossa lapsi jatkaa seuraavana syksynä. Esiopetuksessa lapselle laaditaan yksilöllinen oppimissuunnitelma Wilmassa, josta oppimissuunnitelmat siirtyvät perusopetukseen.

3.1. Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun tarkoituksena on vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatkumoi- ta, perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen[20].

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitystä oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla[21]. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvuun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana.

Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 (Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa) kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella kokeilutoimipaikoissa ja kokeilukunnan tasolla on tärkeä merkitys.

Esiopetusuunnitelman perusteissa (2014) kuvattu esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet koskevat myös kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua. Kokeilussa painottuu kuitenkin entistä vahvemmin kasvun ja oppimisen polun jatkuvuus ja eheys. Kokeilussa korostetaan myös lapsen päivän eheyttä.

Tavoitteena on, että kaksivuotisesta esiopetuksesta muodostuu pedagogisesti eheä kokonaisuus. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja otetaan huomioon

lasten mielenkiinnon kohteet opetuksen järjestämisessä. Esiopetuksen kaksivuotisuus tarjoaa uusia mahdollisuuksia keskittyä ja syventyä oppimisen alueiden toteuttamiseen ja toimintakulttuurin kehittämiseen. Kahden vuoden kesto antaa lapsille aikaa kasvaa ja oppia omassa tahdissa.

Myös lasten yksilölliset tuen tarpeet on mahdollista huomioida kaksivuotisessa esiopetuksessa entistä aiemmin ja paremmin. Kokeilu vahvistaa esiopetuksen merkitystä lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

Kaksivuotinen esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittävät kokeiluperusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen kokeiluopetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut pedagogisen toiminnan tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa ja oppimisympäristöjä kehitettäessä.

Kokeilun myötä esiopetuksen piiriin tulee aiempaa nuorempia lapsia, joiden tarpeisiin kiinnitetään erityistä huomiota. Kaksivuotinen esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon myös lasten tarvitsema hoito ja huolenpito.

Leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksen toiminnassa. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Tavoitteena on, että esiopetuksessa lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyYTEEN, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Kaksivuotista esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä esiopetukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

[20] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 1 § 2 mom.

[21] Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta, sivu 34./ Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 § 1 mom.

3.2. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen

Opetuskielenä Rautalammilla on suomi.

3.3. Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa

Arvopohjaa muovaa kasvava tietoisuus lapsen tavoista oppia, ymmärtää ja hahmottaa ympäröivää maailmaa ja omaa toimintaansa osana sitä.

Esiopetuskokeilun arvot pohjautuvat Rautalammin kunnan arvoihin, jotka ovat turvallisuus, kestävä kehitys ja ympäristö, taloudellisuus, kulttuuri ja yhteisöllisyys.

Varhaiskasvatussuunnitelman, esiopetussuunnitelman ja perusopetuksen arvoissa painottuvat muun muassa kestävä kehitys ja ympäristö, turvallisuus, kulttuuri ja yhteisöllisyys, kulttuurinen moninaisuus, sivistys, tasa-arvo, omanarvontunto ja myönteinen suhtautuminen tulevaisuuteen.

Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukeminen on kaiken toiminnan lähtökohta. Tämän mahdollistaa muun muassa jokaisen lapsen aito ja yksilöllinen kohtaaminen, tuen tarpeiden varhainen tunnistaminen ja tukeminen sekä monipuolinen ja vaihteleva toiminta.

Suunnitelmaa arvioivat huoltajien ja lasten lisäksi varhaiskasvatuksen asiakasraati, perusopetuksen oppilashuoltoryhmä ja perhekeskuksi.

Rautalammin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa painottuvat

- Lapsilähtöisyys
- Toisten huomioiminen
- Yhdessä toimimisen taidot, vuorovaikutustaidot
- Myönteinen suhtautuminen asioihin, kannustavuus

Osallisuus

- Perinteiden arvostaminen
- Tunnetaitojen vahvistaminen
- Luonnossa ja luonnosta oppiminen
- Terveet elämäntavat
- Yhteistyö varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa
- Luonnolliset kohtaamiset
- Eri-ikäiset lapset yhdessä
- Retket, tutkimusmatkat, nuotiopiirit
- Oma kiinnostus lähtökohtana
- Tutut aikuiset ja paikat
- `Saattaen vaihto` kasvun ja oppimisen polun eri vaiheissa

Rautalammillä pidetään tärkeänä

- kasvattaja näyttää lapselle hänen olevan tärkeä; on kiinnostunut lapsen mielteistä ja pohdinnoista sekä ilmaisee välittämistä ilmein, elein, teoin ja puheella
- aikuiseen voi luottaa
- kasvattaja on aidosti läsnä vuorovaikutustilanteissa
- kasvattaja oppii tuntemaan lapsen tavan toimia ja ajatella
- kasvattaja toimii itse esimerkkinä
- kasvattaja luo positiivisen, osallistavan ja kannustavan ilmapiirin
- lapsen mielenkiinnonkohteet ja toiminnoissa syntyvät oivallukset toimivat suunnittelun lähtökohtina
- toiminta suunnitellaan ja toteutetaan lapsen kanssa
- kasvattaja ohjaa ja kannustaa lasta leikkiin ja kaverisuhteiden luomiseen
- myönteinen ilmapiiri, pedagoginen ohjaus, joustavuus ja tarvittavat välineet ympäristöineen mahdollistavat yksin ja yhdessä toimimisen
- syntyviä ja muovautuvia suhteita itseensä ja toisiin vaalitaan
- kiusaamista ja väkivaltaa ei sallita
- vaalitaan perinteitä; muun muassa Pestuumarkkinat, kansanrunoilijoiden merkitys, Runon ja Laulun Rautalampi -tapahtuma sekä entisen emäpitäjän talkoohenkisyys
- nautitaan ja vaalitaan kaunista luontoa; muun muassa Etelä-Konneveden kansallispuisto, Kalajanvuori, Kerkonkosken- ja Kiesimän kanavat, urheilupuisto, Finskogin leikkipuisto, Rämäkkä- ja Turkkilanvuori, Rastunsuo, Peuran museo, kirkkoympäristö, kylänraitti nähtävyyksineen
- Rautalammillä asuvien maahanmuuttajataustaisten lasten omaa kulttuuriperintöä kunnioitetaan ja tuetaan paikallisuuden rinnalla
- 5-vuotiaiden esiopetus järjestetään Pentinpellon päiväkodilla kokeiluopetussuunnitelman mukaan. Ryhmää jaetaan joustavasti toiminnallisiin pienryhmiin.
- Perhepäivähoidossa olevat 5 –vuotiaat muodostavat kokeilun vertailuryhmän

4. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

4.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa yksi keskeinen työmenetelmä on pedagoginen dokumentointi. Pedagogista dokumentointia käytetään pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioimisessa ja kehittämisessä. Dokumentoinnin avulla saatujen tietojen perusteella esiopetuksen toimintakulttuuria, oppimisympäristöjä ja työtapoja muokataan ja kehitetään esiopetuksen tavoitteiden mukaisesti. Esiopetuksen pedagogista dokumentointia kuvataan tarkemmin luvussa neljä (Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa).

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa kehitetään erityisesti uusia toimintatapoja kahden ikäluokan yhteiselle oppimiselle. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä. Terveen itsetunnon ja oppimismotivaation varhaista tukemista korostetaan.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät

yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimisen, oivalluksen ja leikin ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin ilo. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennako-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Esiopetuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan kävelyä ja pyöräilyä oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja ohjaaminen vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoa tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävä elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

4.2. Toimintakulttuuri, oppimisympäristöt ja yhteistyö paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa

Luontopainotteisuus, luonnossa oppiminen, luonnosta oppiminen, kestävä elämäntapa

Elämän kunnioittaminen

Monipuolisuus

Liikunnallisuus

Terveellisyys

Luottamuksellisuus

Läsnäolo

Kierrätys

- iloitaan, leikitään, opitaan luonnossa
- annetaan aikaa leikkiin, tutkimiseen, kokeiluun oivaltamiseen
- sitoudutaan luontopainotteisuuteen ja yhteisiin toimintatapoihin
- turvataan lasten, huoltajien ja henkilöstön osallisuus
- kehitetään uusia työtapoja ja uusia oppimisympäristöjä
- lapsen saatava kehittyä omana itsenään yksilönä ja yhteisön jäsenenä
- tuetaan avointa vuorovaikutusta ja kohtaamista taustoista riippumatta
- ohjataan lasta kestävään elämäntapaan ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin

Yhteistyö:

- Kokeilutoimipaikka sijaitsee Rautalammin kirkonkylällä Pentinpellon päiväkodissa Matti Lohen yhtenäiskoulun läheisyydessä
- Perusopetuksen kanssa sovitaan yhteisistä teemaviikoista ja –aiheista, retkistä ja muista tapaamisista, samanaikaisista oppimiskokonaisuuksista, yhdessä käsiteltävistä aiheista, kuten vuorovaikutus-/kaveritaidot ja ryhmäytyminen
- Perusopetuksen henkilöstön kanssa järjestetään yhteisiä koulutuksia ja luentoja
- Koulukuraattori ja laaja-alainen erityisopettaja tutustuvat lapsiin esiopetusvuoden aikana esimerkiksi yhteisillä retkillä
- Toimintakauden lopussa päiväkodinjohtaja, esiopettajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja käyvät läpi tulevan syksyn mahdolliset ryhmäjaot, tilat, ym. 5- ja 6 – vuotiaiden osalta
- Lapsikohtaiset tiedonsiirrot keskustellaan lapsen ja huoltajien kanssa kevään moniammatillisissa tapaamisissa, myös kouluun siirtyvien osalta.

5. Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa

5.1. Opetuksen tavoitteet ja toteuttaminen paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa

Luontoyhteyden vaaliminen - Kestävään elämäntapaan kasvaminen - Uteliaisuuden herättäminen asioita ja ilmiöitä kohtaan - Kannustaminen tutkimiseen ja monipuoliseen liikkumiseen - Uuden oppimisen herättelemineen - Omien taitojen edelleen kehittäminen

- Luonto monipuolisena ja rikkaana oppimisympäristönä tarjoaa lapselle ihanteelliset puitteet leikkiin, tutkimiseen, kokeiluun, oppimiseen ja osallisuuteen

- Lapsia ohjataan kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti
- Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun
- Toimintaa valokuvataan, videoidaan, toimintakauden aikana tehtyjä töitä, piirustuksia jne. kootaan esimerkiksi ns. Minä -kirjaan
- Huoltajille suoraan sekä julkisille alustoille, kuten instagram laitetaan viestejä ja kuvia toiminnasta, esimerkiksi`eskari-info`ms. kunnan sivuille kuukausittain

Arviointi

- toiminnan sisältöjä ja työtapoja suunnitellaan ja arvioidaan lasten ja esiopetushenkilöstön säännöllisissä suunnittelutapaamisissa
- tehdyistä sopimuksista ja suunnitelmista laaditaan yhteenvedot
- huoltajat arvioivat toimintaa vuosittaisten kyselyjen kautta
- varhaiskasvatuksen asiakasraati kokoontuu säännöllisesti arvioimaan toimintaa
- säännöllisesti kokoontuvat oppilashuoltoryhmät (ohjausryhmä, yhteisöllinen, yksilöllinen) arvioivat toimintaa
- vuoropuhelu toimintatavoista, sisällöistä jne. perusopetuksen kanssa mm. yhteisissä tapaamisissa ja tapahtumissa
- lapsen henkilökohtaiset oppimissuunnitelmat , tavoitteet asetetaan toimikauden alussa ja toteutumista arvioidaan toimikauden lopussa yhdessä huoltajien kanssa

6. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

6.1. Kasvun ja oppimisen tuki paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa

Kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät paikallisesti päätettävät asiat on kuvattu vuoden 2014 Esiopetuksen perusteissa luvussa 5.7.

Paikalliseen kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelmaan liitetään vuoden 2014 Esiopetuksen perusteiden mukaan laadittu, paikalliseen esiopetuksen opetussuunnitelmaan sisältyvä Kasvun ja oppimisen tukea käsittelevä luku. Mikäli luvussa havaitaan puutteita, voi niitä korjata.

Lapset, joille on tehty päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta[95] voivat saada perusopetuslain mukaisen esiopetuksensa osallistumalla kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun[96]. Tarvittaessa päätös voidaan tehdä kaksivuotisen esiopetuksen aikana. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) luvun 5.5 (Erityinen tuki) mukaisesti.

Opetuksen järjestäjä pitää huolta siitä, että kokeiluun osallistuva opetushenkilöstö tuntee perusopetuslain tukea koskevat säädökset sekä osaa toimia Esiopetuksen perusteet 2014 mukaisten tuen määräysten ja paikallisesti sovittujen käytäntöjen mukaisesti.

[95] Perusopetuslaki 25 § 2 mom. ja 26 § 1 mom. (477/2003)

[96] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 2§ 3 mom. (2020/1046)

Toiset tarvitsevat enemmän saadakseen yhtä paljon kuin muut

Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Tuen antaminen kuuluu kaikille.

Lapsen kasvun ja oppimisen tuen tasot ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki.

Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentäen.

Tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua, tuen tarpeen mukaan muuttuvaa.

Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista.

- Nähdään jokainen lapsi oman itsensä yksilöllisine tarpeineen
- Autetaan onnistumaan
- Mahdollistetaan ryhmässä ja yhdessä toimiminen
- Kannustetaan
- Ohjataan hienovaraisesti
- Kohdataan, ollaan läsnä
- Näytetään, että välitetään

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista.

Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen, opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialaiseen yhteistyöhön. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu.

Periaatteena on

- Esiopetuksen henkilöstö on yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa
- Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa.
- Toimitaan yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun.
- Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea, tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta
- Tuen tarve arvioidaan moniammatillisesti huolen ilmetessä ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua
- Mahdollisesti ennen esiopetusta lapsen saamat tukitoimet hyödynnetään esiopetuksessa
- Esimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle
- Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön
- Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa
- Tieto tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy lapsen mukana tuleville opettajille
- Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä

Yleinen tuki - tuen antaminen kuuluu kaikille

- lyhytkestoinen ja varhainen tuki
- yhteistyö huoltajan kanssa
- laadukas peruspedagogiikka, vahva yleinen pedagoginen osaaminen
- kasvatusyhteistyö
- ryhmätasoinen pedagoginen tuki kaikille
- toimintaympäristöjen muokkaaminen
- havainnointi, dokumentointi ja arviointi
- pedagogiset keinot, mm: kasvattajien pedagoginen yhteistoiminta, pienryhmätyöskentely, ryhmien muuntelu ja eriyttäminen, yksilötyöskentely, materiaalit ja välineet
- Esiopetuksen oppimissuunnitelma – esiopettaja vastaa
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma – esiopettaja vastaa
- kirjataan Daisy -järjestelmään

Tehostettu tuki - tuen antaminen kuuluu kaikille

- kun yleinen tuki todetaan riittämättömäksi, siirrytään tehostettuun tukeen
- pitkäkestoinen ja säännöllinen tuki
- samanaikaisesti useampia tukimuotoja
- yhteistyö huoltajien kanssa tiivistyy
- laadukas peruspedagogiikka, vahva yleinen tuki taustalla
- kasvatusyhteistyö
- yksilöllistetympi pedagoginen tuki, erityispedagoginen osaaminen korostuu

- rakenteellinen tuki
- monialainen yhteistyö tiivistyy, mm. neuvola, terapeutit, kasvatus- ja perheneuvola, erikoissairaanhoido, sosiaalityö
- tuen yksilöllistäminen ja eriyttäminen
- avustaja- ja tulkitsemispalvelut
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki konsultoiva ja yleensä osa-aikainen
- havainnointi, dokumentointi ja arviointi
- laaditaan tehostetun tuen oppimissuunnitelma, oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa tehostetun tuen suunnitelman laatimisesta ja osaltaan tuen toteuttamisesta
- tuki kirjataan Daisy -järjestelmään

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Lapsen moniammatillinen kuntoutussuunnitelmapalaveri toimii oppilashuoltoryhmänä.

- Esiopettajat ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja laativat yhteistyössä kirjallisen pedagogisen arvion. Arviossa hyödynnetään lapsen kanssa työskentelevien asiantuntijoiden arvioita.
- Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.
- Oppilashuoltoryhmän käsittelyyn tuen muodosta ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan pedagogiseen arvioon.
- Pedagoginen arvio laaditaan Daisy -järjestelmään: päätös tehostetun tuen aloittamisesta tulostetaan, allekirjoitetaan ja säilytetään lapsen papereissa
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa asiakirjan laatimisesta

Erityinen tuki - tuen antaminen kuuluu kaikille

- kun tehostettu tuki todetaan riittämättömäksi, siirrytään erityiseen tukeen
- vahva kasvun, kehityksen ja oppimisen tuki
- tuki yksilöllistä, kokoaikaista ja pitkäkestoista
- yhteistyö huoltajan kanssa tiivistä
- vahva rakenteellinen tuki
- monialainen yhteistyö tiivistyy
- kaikki tuen muodot käytössä, mm: osa- tai kokoaikainen erityisopetus, avustaja- ja tulkitsemispalvelut, apuvälineet, veon tuki konsultoiva ja säännöllinen
- havainnointi, dokumentointi ja arviointi tärkeää
- laaditaan HOJKS (henkilökohtainen kasvun, opetuksen ja hoidon järjestämistä koskeva suunnitelma)
- Veo vastaa varhaiskasvatussuunnitelman/HOJKS:n laatimisesta ja osaltaan tuen toteuttamisesta
- HOJKS kirjataan Daisy- järjestelmään

Pedagoginen selvitys

- varhaiskasvatuksen erityisopettaja laatii yhdessä esiopetuksesta vastaavien opettajien kanssa kirjallisen selvityksen lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa laaditaan moniammatillisena yhteistyönä kirjallinen selvitys lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta
- oppilashuoltoryhmänä toimii kuntoutussuunnitelmapalaveri, mihin tarvittaessa kutsutaan kuraattori, koulupsykologi, laaja-alainen erityisopettaja ja perusopetuksen rehtori
- näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta
- selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi

- Pedagoginen selvitys kirjataan Daisy -järjestelmään

Erityisen tuen päätös

- Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös.
- Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Kuuleminen kirjataan Daisy -järjestelmään.
- Erityisen tuen päätöksen tekee päiväkodinjohtaja, päätöksenteon tueksi liitetään lääketieteellinen tai muu selvitys.
- Päätös tulostetaan ja allekirjoitetaan

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

- Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).
- Esiopettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja laativat suunnitelman yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuu tarvittaessa myös muita asiantuntijoita. HOJKS kirjataan Daisy -järjestelmään.

Pidennetty oppivelvollisuus

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta.
- Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetyn oppivelvollisuuden hakeminen ja päätökset

- huoltajat tekevät vapaamuotoisen hakemuksen pidennettyyn oppivelvollisuuteen varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa, missä samalla toteutuu huoltajien kuuleminen
- lapsen huoltajalle annetaan tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista
- päätöksen pidennetystä oppivelvollisuudesta ja erityisestä tuesta tekee sivistysjohtaja
- lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta
- lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa
- HOJKS:n laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa työskentelevien tahojen kanssa, HOJKS kirjataan Daisy -järjestelmään
- esiopetusikäiset pidennettyä oppivelvollisuutta suorittavat lapset ovat esiopetuksessa integroituna varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ryhmiin
- esiopetuksen ja perusopetuksen niveltäessä lapsen tukitoimia käsitellään moniammatillisessa työryhmässä yhteistyössä huoltajien kanssa

7. Oppilashuolto

7.1. Oppilashuolto paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa

Oppilashuollon ohjausryhmä

- kokoontuu kolme kertaa vuodessa, kokoonkutsujana sivistysjohtaja
- vastaa kuntatason yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista

Oppilashuollon ohjausryhmään kuuluvat

- sivistysjohtaja/lukion rehtori, varalla Matti Lohen –koulun rehtori
- Matti Lohen ja Kerkon koulun rehtorit, sijaisina vararehtorit

- koulukuraattori
- laaja-alainen erityisopettaja
- etsivä nuorisotyöntekijä, sijaisena vapaa-aikasihteeri
- varhaiskasvatusjohtaja, sijaisena varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- kouluterveydenhoitaja
- sosiaalityöntekijä, sijaisena perhetyöntekijä
- koululääkäri tarpeen mukaan kutsuttuna
- kokouksista laaditaan muistio

Yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä

- kokoontuu kolme kertaa vuodessa, kokoonkutsujana varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- seuraa, arvioi ja kehittää esiopetusyhteisön hyvinvointia
- huolehtii esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä
- kokouksista laaditaan muistio

Yhteisöllisen oppilashuollon ryhmään kuuluvat

- varhaiskasvatusjohtaja
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- esiopettajat
- huoltajien edustus
- äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitaja
- koulukuraattori
-

Yksilökohtainen oppilashuoltoryhmä

- seuraa ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä
- yksittäisen lapsen tueksi koottu asiantuntijaryhmä, ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen
- moniammatillinen kuntoutustyöryhmä toimii yksilökohtaisena oppilashuoltoryhmänä, ryhmään voidaan tarvittaessa kutsua koulukuraattori, laaja-alainen erityisopettaja, perusopetuksen rehtori ja äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitaja
- huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä
- ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta
- yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus Daisy -järjestelmään
- kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon ja se etenee aikajärjestyksessä

Yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma

- laaditaan esiopetusyksikössä toimintakauden alussa
- siihen kirjataan arvio oppilashuollon kokonaistarpeesta, käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut, yhteisöllinen oppilashuolto, yksilökohtainen oppilashuolto, yhteistyö oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa, maahanmuuttajien ohr-palvelut, oppilashuoltosuunnitelman toteutumisen seuranta
- yksikkökohtaisessa oppilashuoltosuunnitelmassa näkyvät tarkemmin tapaturmien ehkäisy, riskienarviointi, suunnitelma lapsen suojaamiseksi, kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä, toiminta äkillisissä uhka- ja vaaratilanteissa, koulupsykologi, koulukuraattori ja neuvolan terveydenhoitajan palvelut, lääkehoitosuunnitelma

